УДК 371.13:379.85
DOI: 10.32342/2522-4115-2020-2-20-26

С.І. МЕДИНСЬКА,
старший викладач кафедри
міжнародного туризму, готельно-ресторанного бізнесу та іншомовної підготовки
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)

КОМАНДНА РОБОТА ЯК ОСНОВНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ НАВИЧОК ПРИ ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ, ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

У статті розглядаються питання реалізації компетентнісного підходу під час підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, туристичного бізнесу та міжнародних відносин до професійної взаємодії, а саме роль командної роботи для розвитку глобальних навичок при формуванні іншомовної компетентності.

Проаналізовано вітчизняні та зарубіжні дослідження щодо набору глобальних навичок, необхідних для підвищення конкурентоспроможності особистості, бізнесу та країни в цілому, розглянуто суть інтерактивного навчання та командну роботу як основу для його реалізації в навчальному процесі. Узагальнено зарубіжний досвід щодо диференціації понять «групова робота» та «командна робота», розглянуто основні принципи командної роботи у бізнес середовищі та на їх основі визначено принципи роботи в команді для формування іншомовної компетентності, а також відповідність педагогічним умовам, сприятливим при формуванні компетентності майбутніх фахівців у здійсненні ними професійної взаємодії. Проаналізовано переваги та недоліки командної роботи при вивченні іноземної мови з урахуванням різних етапів розвитку команди, типів та рівнів розвитку, а також розглянуто основні моделі командної роботи та визначено умови для їх ефективного використання через поступову трансформацію команди з традиційної моделі через модель командного духу до передової моделі, з застосуванням цільової моделі у тимчасових групах для виконання завдань та віртуальної моделі в умовах онлайн навчання.

Такий детальний аналіз командної роботи сприятиме більш ефективному її застосуванню в навчальному процесі для досягнення ефекту синергії при створенні реальної команди або команди вищої якості.

Ключові слова: глобальні навички, іншомовна компетентність, командна робота, компетентнісний підхід, конкурентоспроможність особистості, інтерактивне навчання.

В статье рассматриваются вопросы реализации компетентностного подхода при подготовке будущих специалистов гостинично-ресторанного дела, туристического бизнеса и международных отношений к профессиональному взаимодействию, а именно роль командной работы для развития глобальных навыков при формировании речевой компетентности в иностранном языке.

Проанализированы отечественные и зарубежные исследования по набору глобальных навыков, необходимых для повышения конкурентоспособности личности, бизнеса и страны в целом, рассмотрены суть интерактивного обучения и командной работы как основы для его реализации в учебном процессе. Обобщен зарубежный опыт по дифференциации понятий «групповая работа» и «командная работа», рассмотрены основные принципы командной работы в бізнес-среде и на их основе определены принципы работы в команде для формирования речевой компетентности в иностранном языке, а также соответствие педагогическим условиям, благоприятным при формировании компетентности будущих специалистов в осуществлении ими профессионального взаи-

© *С.І. Мединська, 2020*

модействия. Проанализированы преимущества и недостатки командной работы при изучении иностранного языка с учетом различных этапов развития команды, типов и уровней развития, а также рассмотрены основные модели командной работы и определены условия для их эффективного использования через постепенную трансформацию команды от традиционной модели через модель командного духа к передовой модели с применением целевой модели во временных группах для выполнения задач и виртуальной модели в условиях онлайн обучения.

Такой детальный анализ командной работы будет способствовать более эффективному ее применению в учебном процессе для достижения эффекта синергии при создании реальной команды или команды высшего качества.

Ключевые слова: глобальные навыки, иноязычная компетентность, командная работа, компетентностный подход, конкурентоспособность личности, интерактивное обучение.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасні процеси, пов'язані з соціально-економічними та політичними змінами в суспільстві на вітчизняному та світовому рівнях, потребують перегляду пріоритетних напрямів вищої освіти, яка готує фахівців для забезпечення конкурентоспроможних позицій певних галузей та економіки країни в цілому. Від професіоналізму та якості підготовки сучасних випускників закладів вищої освіти залежить майбутнє світової спільноти. Враховуючи чітко окреслений орієнтир українського суспільства на підсилення конкурентоспроможності до рівня розвинених країн Європи та забезпечення європейського рівня якості вищої освіти, що стає можливим за рахунок академічної мобільності та відкритості міжнародного ринку праці, а також поступове посилення рівня конкурентоспроможності України щодо людського капіталу (44-те місце за Індексом глобальної конкурентоспроможності в 2019 р.), зокрема навичок робочої сили завдяки покращанню набору навичок випускників, якості професійної підготовки та рівня критичного мислення, і стану на ринку праці (59-е місце за Індексом глобальної конкурентоспроможності в 2019 р.) [7], беззаперечною вимогою стає необхідність створення такого комплексу компетентностей здобувачів вищої освіти різних спеціальностей, який надасть можливість підсилити позиції України на світовому ринку.

Конкурентоспроможнісь країни в цілому та її окремих галузей залежить, у першу чергу, від набору компетентностей персоналу, що формується під час професійної підготовки майбутніх фахівців. Проте наразі для забезпечення конкурентоспроможності особистості на ринку праці (employability) недостатньо мати лише добре розвинені професійні компетентності, оскільки поряд з ними набувають особливого значення так звані глобальні навички, або загальні компетентності, такі як комунікація та співробітництво, креативність та критичне мислення, міжкультурна компетентність та громадянськість, емоційний самоконтроль та добробут, цифрова грамотність [2; 4; 6], формування яких є компонентом освітньо-професійних програм різних галузей знань, оскільки вони є універсальними та критично важливими для фахівців різних спеціальностей.

Формування іншомовної компетентності як компонент фахової підготовки є ефективною платформою для розвитку як професійних, так і глобальних компетентностей, оскільки основні методи навчання іноземних мов спрямовані саме на розвиток глобальних навичок через занурення в професійне середовище засобами іноземної мови із застосуванням інтерактивних технологій та командної роботи, що є потужним мотивом до активної когнітивної та комунікативної діяльності здобувачів вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що питанню формування іншомовної комунікативної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей присвячено ряд досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: Й. Бермана, Р. Гришкової, Р. Джонсон, Н. Костенко, Є. Пассова, Л. Поважної, Г. Рогової, Д. Хаймс, Д. Шейлз та ін. Також проведено цілий ряд досліджень зарубіжними вченими та фундаціями щодо визначення ключових компетенцій випускників, їх відповідності потребам ринку праці та ефективності підготовки в закладах вищої освіти [2; 4], а також питанням формування глобальних навичок при викладанні англійської мови як іноземної [6]. Найбільш ефективними методами формування іншомовної комунікативної компетентності є застосування технологій інтерактивного навчання та групова навчальна діяльність зокрема, що підтверджується рядом досліджень українських та зарубіжних вчених, а саме Н. Бориско, Л. Галіциної, І.

Зимньої, С. Кашлевої, Є. Коротаєвої, С. Ніколаєвої, О. Пометун, Т. Хлебникової, В. Шарко, Г.П'ятакової, С.Ратовської, H. Brown, J. Mc Nally та ін.

На думку О. Пометун, суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається тільки шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів, при якому викладач відіграє роль організатора процесу, фасилітатора, консультанта. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де всі учасники є рівноправними суб'єктами навчання [12, с. 13]. Інтерактивне навчання базується на груповій роботі, яка в дослідженнях іншомовного навчання розглядається як загальний термін, що охоплює широкий спектр методів та прийомів, які передбачають співпрацю від двох до шести студентів, а також забезпечують самостійно ініційоване студентами мовлення [1, с. 177–178]. Проте саме командна, а не групова робота, передбачає співпрацю людей разом як команди задля спільної мети. Використання термінів «команда» та «командна робота» вважається більш доцільним замість «групи» та «групова робота», яка не обов'язково передбачає колективну діяльність або спільну мету. Командна робота заохочує учнів працювати активно та спільно над конкретними завданнями для досягнення спільної мети із залученнням ресурсів усіх членів команди в різних ситуаціях та умовах [8, с. 2], а отже, є більш ефективною порівняно з груповою роботою для підсилення мотивації студентів до активної пізнавальної та комунікативної діяльності й професійної взаємодії.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Диференціювання понять групової та командної роботи при інтерактивному навчанні під час формування іншомовної компетентності потребує подальшого дослідження питання щодо застосування інтерактивних технологій для розвитку глобальних навичок з урахуванням особливостей командної роботи з психологічної та педагогічної перспективи.

Розвиток глобальних навичок є наразі важливим завданням при вивченні всіх дисциплін під час фахової підготовки здобувачів вищої освіти в галузі міжнародних відносин, туризму та готельно-ресторанної справи, проте комунікативна методика, яка застосовується під час формування іншомовної компетентності, є платформою для інтеграції відповідних елементів у навчальну діяльність при застосуванні інтерактивних технологій. При цьому врахування особливостей командної роботи з визначенням найбільш ефективних технік та прийомів для застосування на різних етапах формування та розвитку команди може підсилити ефективність навчального процесу та продуктивність команди.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення особливостей командної роботи та умов її застосування для розвитку глобальних навичок при формуванні іншомовної компетентності у майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, туристичного бізнесу та міжнародних відносин з урахуванням реалій української вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному бізнесі командна робота є одним з ключових аспектів для досягнення успіху. Команди, тобто справжні команди, а не просто групи, які керівництво називає командами, мають бути основною одиницею продуктивності для більшості організацій, незалежно від їх розміру та виду діяльності [5]. Для ефективної підготовки здобувачів вищої освіти до професійної взаємодії й розвитку глобальних навичок доцільно застосовувати такі ж підходи при навчанні, як і в професійній діяльності, тобто для формування уміння працювати в команді в компанії потрібно навчити студентів працювати в команді в академічній групі та в тимчасових командах для виконання певних задань на заняттях.

Деякі з основних принципів щодо командної роботи, які застосовуються в сфері бізнесу [5], доцільно використовувати й в педагогічній практиці, а саме:

- команди завжди демонструють вищу продуктивність, ніж робочі групи, якщо вони належним чином організовані та підтримані;
- щоб дійсно стати командою, група потребує виклику (challenge) при виконанні завдання чи під час роботи над проектом;
- високоефективна команда повинна мати чітку, конкретну мету, яка відрізняється від загальної мети організації;
- командний успіх залежить від правильного поєднання навичок, а не особистостей;
- для отримання командних досягнень потрібна дисципліна й організованість;

• формування команди потребує часу, а доведення її до високої продуктивності потребує ентузіазму й наполегливості;

• успіх команди більш імовірний через обмін досвідом та моделями поведінки, а також через регулярне та зрозуміле спілкування;

• команди проходять природний життєвий цикл від групи окремих людей до створення коаліції з вищою продуктивністю, в якій учасники дбають один про одного.

Застосування командної роботи також допомагає створити та впровадити ряд педагогічних умов, необхідних для формування компетентності майбутніх фахівців у здійсненні ними професійної взаємодії, а саме: створення атмосфери шанобливого ставлення до процесу взаємодії в системах «викладач – студент», «студент – студент», «студент – студенти», освітньому середовищі; дотримання принципу гуманізму, толерантності суб'єкт-суб'єктних відносин у системах «викладач – студент», «студент – студент»; спрямованість викладання навчальних дисциплін на організацію різноманітної міжособистісної взаємодії; забезпечення самореалізації студентів у різноманітних видах професійно орієнтованої взаємодії [10].

Розглядаючи командну роботу як фактор розвитку глобальних навичок при формуванні іншомовної компетентності, необхідно проаналізувати її можливі переваги та недоліки для створення ефективної моделі при навчанні з визначенням сприятливих умов і обмежувальних факторів для її використання.

До переваг командної роботи можна віднести такі фактори:

• сприяння співпраці та водночас здоровій конкуренції;

• формування впевненості в собі за рахунок отримання підтримки та позитивної оцінки з боку інших учасників команди, значущості отриманого результату командної роботи, що посилює активну участь студенів у навчальному процесі;

• підготовка студентів до подальшої професійної діяльності, оскільки сфера готельно-ресторанної справи, туристичного та міжнародного бізнесу базується на колективній роботі співробітників, їх умінні розв'язувати складні завдання, досягати компромісу, враховуючи інтереси клієнтів, компанії та колективу;

• розвиток сприятливого навчального середовища підтримки й розуміння, посилення продуктивності учасників команди, отримання ефекту синергії при створенні реальної команди (1+1=3: рішучі та відкриті члени команди, перевага взаємодопомоги й підтримки один одного, підвищення ефективності діяльності) чи команди вищої якості (1+1+1=9: високий рівень навичок командної роботи, поділ лідерства, ротація ролей, високий рівень енергетики, наявність власних правил і норм, зацікавленість в особистісному зростанні й успіху один одного) [11];

• об'єднання людей з різними знаннями, навичками та точками зору, з різним рівнем іншомовної компетентності, що дозволяє реалізувати процес взаємонавчання природнім шляхом;

• пошук та знаходження творчих та інноваційних рішень складної проблеми в разі ефективної організації командної роботи;

• заохочення студентів оскаржувати припущення, наводити вагомі аргументи з пошуком прикладів та статистичних даних, відстоювати свою точку зору, критично мислити, прислухатися один до одного;

• можливість виконувати різні ролі в команді, опрацьовуючи різні завдання, з метою визначення найбільш комфортних ролей для себе та подальшого застосування їх у професійній діяльності, для самопізнання та самоактуалізації;

• розвиток професійних та глобальних навичок, таких як управління проектами, самоменеджмент, вирішення проблем, навички вирішення конфліктів та ведення переговорів, комунікативних навичок, критичного мислення та креативності, лідерства, соціальної відповідальності;

• можливість застосування командної роботи на різних етапах інтеграції студентів у навчальний процес з відмінностями в її організації та реалізації з урахуванням етапу розвитку всієї академічної групи як команди для створення тимчасових команд для виконання певних завдань:

1. формування – знайомство одне з одним (зазвичай на цьому етапі мало конфліктів),

2. штурм – суперечки про процеси та ролі (зазвичай тут багато дискусій та невизначеності, іноді з наявністю прихованого конфлікту),

3. нормування – погодження спільних процесів та ролей (згасання міжособистісного конфлікту),

4. виконання – виконання роботи (в результаті вирішення основних конфліктних проблем),

5. розпуск – покидання команди учасниками, оскільки завдання виконане, мета досягнута (для тимчасових команд між командними проектами) [3];

- можливість поступової зміни ролі викладача від лідера з повною відповідальністю за розподіл ролей та обов'язків в команді до незалежного спостерігача, який дає зворотний зв'язок.

Проте, незважаючи на цілий ряд переваг командної роботи, необхідно враховувати й певні недоліки, пов'язані з нею, а саме:

- відсутність комплексного розуміння теми або ідеї завдання при розподілі навантаження на окремі компоненти для членів команди;
- деякі студенти надають перевагу індивідуальному виконанню завдань та отриманню оцінки за свою роботу;
- присутній більш високий рівень ризику, оскільки фактор невизначеності вище, ніж у звичайній ситуації на занятті, що може призвести до підвищення стресовості навчального оточення, особливо на початкових етапах формування команди при відсутності належної підтримки;
- деякі студенти не мають достатньо знань і навичок для виконання своєї частини завдань при командній роботі, а тому можуть відмовлятися від участі, обираючи роль пасивного учасника команди, який приєднується до решти лише на фінальному етапі захисту результатів командної роботи (free rider);
- оцінювання роботи команди та індивідуальні оцінки можуть не корелюватися між собою, що демотивує студентів з високим рівнем іншомовної компетентності працювати в команді;
- важко уникнути домінування певних осіб в команді, які неправильно розуміють роль лідера, що може негативно вплинути на результат командної роботи та спотворити саму ідею;
- внутрішня динаміка команди може деформуватися, колективне мислення не завжди призводить до правильного розв'язання проблеми, приглушуючи правильні ідеї більш поступливих членів команди.

Аналіз існуючих недоліків командної роботи може допомогти викладачеві правильно організувати роботу в команді, звернути особливу увагу на проблемні ситуації, передбачити та мінімізувати негативні аспекти, адаптуючи свій підхід до визначення завдань для команд та їх оцінювання. Також необхідно враховувати той факт, що кожен здобувач освіти одночасно є членом декількох груп, які, в ідеалі, є командами, а саме: академічної групи, підгрупи з іноземної мови та тимчасової команди для виконання завдань для командної роботи, тому є вірогідність появи конфлікту інтересів та перебування студента в командах на різних етапах розвитку, що може ускладнити навчальний процес та вплинути на фінальний результат. По суті, при формуванні іншомовної компетентності одним з основних завдань викладача є створення продуктивної команди з навчальної підгрупи, тоді робота в тимчасових командах матиме більшу ефективність з меншим проявом недоліків командної роботи.

Ще одним важливим компонентом успішної організації команди є розуміння моделі команди, яка буде найбільш ефективною в конкретній ситуації з метою доцільного планування та чіткого окреслення очікуваних результатів. У світовій практиці визначають 5 основних моделей команд: традиційну модель, модель командного духу, передову модель, цільову модель та кібермодель (віртуальну модель) [9]. Розглядаючи підгрупу з вивчення іноземної мови як команду, в якій на початкових етапах викладач виконує роль лідера, найбільш доцільною вбачається поступова трансформація команди з традиційної моделі через модель командного духу до передової моделі, водночас при створенні тимчасових команд всередині підгрупи для виконання певних завдань ефективною є цільова модель, а в умовах онлайн навчання – кібермодель.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Застосування командної роботи при формуванні іншомовної компетентності є доцільним при чіткому плануванні та поступовому впровадженні в навчальний процес, оскільки сприяє розвитку глобальних навичок, посилює мотивацію здобувачів вищої освіти через їх залучення до професійної взаємодії у середовищі, максимально наближеному до реалій, що в подальшому може підвищити їх конкурентоспроможність на ринку праці. Подальшого дослідження потребує ряд питань щодо ефективної реалізації командної роботи при вивченні іноземної мови, таких як методи формування команди, оцінка командної роботи та її вплив на оцінку щодо рівня мовленнєвої компетентності, визначення найбільш ефективних інтерактивних технологій навчання для командної роботи з урахуванням професійної спрямованості конкретних галузей знань.

Список використаної літератури

1. Brown H.D. Teaching by Principles. An Interactive Approach to Language Pedagogy. Pearson Education, 2000. С. 176–191.

2. Chamorro-Premuzic T., Frankiewicz B.Does Higher Education Still Prepare People for Jobs?. Harvard Business Review. 2019. № 1. URL: https://hbr.org/2019/01/does-higher-education-still-prepare-people-for-jobs

3. Crebert G., Patrick C-J., Cragnolini V., Smith C., Worsfold K., Webb F. Teamwork skills toolkit. Griffith University, 2011. 43 с. URL: https://www.coursehero.com/file/23311607/Teamwork-skills/

4. Employability skills for today. London: Pearson. 2017. URL: https://www.pearson.com/news-and-research/efficacy/skills-for-today.html

5. Katzenbach J.R., Smith D.K. The Wisdom of Teams: Creating the High-performance Organization. Boston: Harvard Business School, 1993. 275 с.

6. Mercer S., Hockly N., Stobard G., Gales N. Global Skills: Creating Empowered 21st Century Citizens. Oxford University Press, 2019. 36 с. URL: https://elt.oup.com/feature/global/expert/?cc=ua&selLanguage=uk

7. Schwab K. The Global Competitiveness Report 2019. Schwab K. World Economic Forum, 2019. URL: www.weforum.org

8. Southern Cross University Teamwork Guide. Center for Teaching and Learning, 2013. 36 с.

9. Team Models – different types of teams. URL: http://www.managementstudyguide.com/team-models.htm

10. Кожушко С.П. Формування компетентності майбутніх фахівців у сфері туризму до професійної взаємодії (педагогічні умови). Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2015. № 2 (10). С. 136–140.

11. Муха Р.А. Команда, її сутність та особливості розвитку. Ефективна економіка. 2015. №8. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4253

12. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання. К., 2007. 142 с.